

Світлана Турчіна

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту імені професора Л.І. Михайлової
Сумського національного аграрного університету, м. Суми, Україна,
<https://orcid.org/0000-0002-3110-6647>*

Володимир Шпетний

*здобувач наукового ступеня доктора філософії
спеціальності 073 «Менеджмент»,
Сумського національного аграрного університету, м. Суми, Україна,
<https://orcid.org/0009-0007-3488-9046>*

ПІДХОДИ ДО СТРУКТУРУВАННЯ ТА ОЦІНЮВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ НА МЕЗО- ТА МАКРОРІВНЯХ

Анотація. Стаття присвячена дослідженню підходів до оцінки інтелектуального капіталу на мезо- та макрорівнях з урахуванням цифровізації та інноваційних процесів. Зокрема, увага зосереджена на розробці методики оцінки інтелектуального капіталу територій та визначенні ефективних стратегій управління інтелектуальними ресурсами для забезпечення сталого розвитку та конкурентоспроможності на рівнях регіону та країни. У статті проаналізовано основні підходи до оцінки інтелектуального капіталу на регіональному та національному рівнях, зокрема, враховуючи фактори інноваційної активності та розвитку освітньої системи. Оцінка інтелектуального капіталу регіонів України вивчається з точки зору демографічних, географічних та інноваційних показників. Дослідження показало, що з урахуванням цифрової трансформації роль традиційних показників значно зменшується, що вимагає адаптації методик оцінки. Зокрема, запропоновано методику комплексної оцінки інтелектуального капіталу, яка включає розрахунок вартості інтелектуальних ресурсів через аналіз людського, організаційного, ринкового та творчого капіталу. Автори розглядають можливість застосування індексу економіки знань ЄБРР для оцінки інтелектуального капіталу регіонів, що об'єднує показники інфраструктури інноваційної діяльності, кваліфікації працівників та цифрової інфраструктури.

Розглянуті методи оцінки інтелектуального капіталу на мезо- та макрорівнях, зокрема, методи прямої оцінки та підходи на основі інтегральних показників, демонструють необхідність розвитку адаптованих інструментів для вимірювання інтелектуального капіталу з урахуванням специфіки кожної території. У дослідженні використовувалися методи аналізу та синтезу,

здійснювалася систематизація й узагальнення отриманих результатів, а також застосовувалися логічний та системний підходи. Висновки статті підкреслюють важливість системного підходу до оцінки інтелектуального капіталу для створення ефективних стратегій управління та розвитку територій у контексті глобальних економічних трансформацій.

Ключові слова: інтелектуальний капітал, структура, методи оцінки, мезо- і макрорівень, економіка знань, вартість.

Svitlana Turchina

*Ph.D. in Economics, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Management named after Professor L.I.
Mykhailova, Sumy National Agrarian University, Sumy, Ukraine,
<https://orcid.org/0000-0002-3110-6647>*

Volodymyr Shpetny

*PhD Candidate in the specialty 073 "Management,"
Sumy National Agrarian University, Sumy, Ukraine,
<https://orcid.org/0009-0007-3488-9046>*

APPROACHES TO STRUCTURING AND ASSESSING INTELLECTUAL CAPITAL AT THE MESO AND MACRO LEVELS

Abstract. The article is dedicated to the study of approaches to the evaluation of intellectual capital at the meso- and macro-levels, taking into account digitalization and innovation processes. In particular, the focus is on developing a methodology for assessing intellectual capital in regions and determining effective strategies for managing intellectual resources to ensure sustainable development and competitiveness at the regional and national levels.

The article analyzes the main approaches to evaluating intellectual capital at the regional and national levels, considering factors such as innovation activity and the development of the education system. The evaluation of intellectual capital in the regions of Ukraine is studied in terms of demographic, geographical, and innovation indicators. The research shows that, with the digital transformation, the role of traditional indicators has significantly decreased, necessitating the adaptation of assessment methodologies.

In particular, a methodology for comprehensive assessment of intellectual capital is proposed, which includes calculating the value of intellectual resources through the analysis of human, organizational, market, and creative capital. The authors explore the possibility of applying the EBRD knowledge economy index for

assessing intellectual capital in regions, which combines indicators of innovation infrastructure, workforce qualifications, and digital infrastructure.

The methods for evaluating intellectual capital at the meso- and macro-levels, including direct assessment methods and approaches based on composite indicators, demonstrate the need for the development of adapted tools for measuring intellectual capital, taking into account the specifics of each region. The research employed methods of analysis and synthesis, systematization and generalization of the obtained results, as well as logical and systematic approaches. The conclusions emphasize the importance of a systematic approach to the assessment of intellectual capital for creating effective management and development strategies for regions in the context of global economic transformations.

Keywords: intellectual capital, structure, methods of assessment, meso- and macro-level, knowledge economy, value.

Постановка проблеми. Комплексне дослідження цієї проблеми вимагає аналізу існуючих підходів до оцінювання інтелектуального капіталу на мезо- та макрорівнях. Це слід розглядати в контексті розвитку концепції оцінки його вартості з урахуванням впливу функціонування національної системи кваліфікацій та її наслідків. Однак зазначена проблема залишається недостатньо дослідженою в науковій літературі, як у теоретичному, так і в методологічному аспектах.

У наукових публікаціях та програмних документах країн і регіонів значна увага зосереджується переважно на оцінці одного зі складових компонентів інтелектуального капіталу – людського капіталу. Водночас досі не ідентифіковано ключові фактори, які впливають на процес формування вартості інтелектуального капіталу в контексті діяльності національної системи кваліфікацій.

У багатьох наукових дослідженнях інтелектуальний капітал на макрорівні розглядається як сукупність накопиченого знання, інновацій та інтелектуальних активів. Водночас ототожнення цього поняття виключно із зазначеними категоріями є некоректним, адже воно має ширший зміст.

З методологічної точки зору постає необхідність уточнення поняття «інтелектуальний капітал» на макроекономічному рівні, його структури, а також виділення факторів, які впливають на процеси його формування та відтворення.

Для оцінювання інтелектуального капіталу на макрорівні використовуються як статистичні, так і динамічні показники. До статистичних показників належать накопичені результати у вигляді патентів, авторських прав, ліцензій тощо. Динамічні показники відображають процеси змін, зокрема зростання частки інноваційно активних організацій, рівня економічного розвитку, кількості випускників закладів вищої освіти тощо.

Вважаємо за доцільне доповнити структуру інтелектуального капіталу на мезо- та макрорівнях складовою, яка включає створювальний (науково-

освітній) капітал. Цей компонент має важливе значення, оскільки науково-освітній потенціал є одним із ключових чинників забезпечення сталого економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності як національного, так і регіонального рівнів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика формування та використання інтелектуального капіталу знайшла відображення у наукових дослідженнях провідних зарубіжних учених, зокрема Е. Брукінг, Л. Едвінсона, М. Мелоуна, К.-Е. Свейбі, Т. Стюарта та інших. Їхні наукові напрацювання заклали теоретичне підґрунтя та стали важливим імпульсом для подальшого розвитку прикладних підходів до структурування та оцінювання інтелектуального капіталу.

Серед українських учених, які досліджували особливості структури, процеси формування та використання інтелектуального капіталу, слід виокремити роботи О. Бутніка-Сіверського, Г. Калетніка, Л. Курило, С. Пермінової, Л. Федулової, П. Цибульова, О. Яворської та інших. У їхніх дослідженнях розглядаються ключові аспекти дефініції «інтелектуальний капітал», виділяються структурні компоненти, здійснюється оцінка вартості, а також аналізується роль інтелектуального капіталу у розвитку соціально-економічних систем на мезо- та макроекономічних рівнях.

Значущим комплексним дослідженням цієї проблематики, що робить суттєвий внесок у розвиток теоретико-методологічних основ аналізу інтелектуального капіталу на різних рівнях його відтворення, є праця О.Г. Яворської [7]. У роботі авторка вводить поняття людського інтелектуального капіталу та аналізує його структурно-змістовні характеристики на індивідуальному, мікро- та мезорівнях. Особливий інтерес для нашого дослідження становить концепція авторки щодо визначення дефініції «інтелектуальний потенціал регіону». Вона визначає його як поєднання двох взаємопов'язаних складових: ресурсного потенціалу (інтелектуальний потенціал працівників і потенціал умов та можливостей інноваційної діяльності) та досягнутого потенціалу (результати інноваційної діяльності працівників і організацій).

На макроекономічному рівні у трактуванні поняття «інтелектуальний капітал» часто використовуються терміни «соціальний капітал» і «капітал знань». Подібно до мезорівня, інтелектуальний капітал на макрорівні часто ототожнюється з інноваційним потенціалом. У роботі С.О. Пермінової доводиться, що інтелектуальний капітал є складовою частиною інноваційного капіталу поряд із матеріальним і соціальним капіталами [6]. Схожий підхід демонструє Л.І. Курило [5], яка у своїх дослідженнях акцентує увагу на трансформації структури інтелектуального капіталу в умовах «розумної економіки». Автори зазначають, що інтелектуальний капітал є основою створення доданої вартості, яка інвестується в інноваційно орієнтовані ресурси територій на різних рівнях.

Таким чином, актуальним є розроблення системи показників і методологічного підходу для оцінювання вартості інтелектуального капіталу на різних рівнях його формування. Розвиток методології оцінки вартості

інтелектуального капіталу потребує уточнення його структури на мезо- та макрорівнях, а також аналізу відповідних показників, які застосовуються для його оцінювання.

Метою статті є дослідження підходів до оцінки інтелектуального капіталу на мезо- та макрорівнях з урахуванням цифровізації та інноваційних процесів, а також розробка методики оцінки інтелектуального капіталу територій і визначення ефективних стратегій управління інтелектуальними ресурсами для сталого розвитку і конкурентоспроможності на рівнях регіону та країни.

Виклад основного матеріалу. Інтелектуальний капітал на мезо- та макрорівні у більшості наукових публікацій розглядається як сукупність наявних інтелектуальних ресурсів суб'єктів економічної діяльності певної території, доповнена системою взаємодії між ними у процесі відтворення, використання та дифузії інтелектуального капіталу.

Досить значна кількість досліджень присвячена питанням оцінки інтелектуального капіталу на мезо- та макрорівнях. У науковій літературі для оцінки інтелектуального капіталу на регіональному рівні використовується обмежений набір індикаторів, які зазвичай пов'язані або з інноваційною активністю суб'єктів господарювання, або з рівнем розвитку освітньої системи регіону.

Оцінка інтелектуального капіталу вітчизняними науковцями часто здійснюється з урахуванням демографічних та географічних показників. Це включає взаємодію між суміжними територіями, віддаленість від економічних та інноваційних центрів, міграційні потоки, чисельність працездатного населення та загальну кількість населення. Сукупний вплив цих факторів на вартість інтелектуального капіталу території зазвичай розраховується за допомогою мультиплікативного ефекту. В межах цього підходу основною метою оцінки інтелектуального капіталу є формування стратегії його ефективного управління та розробка механізмів, спрямованих на зменшення територіальних диспропорцій у його розподілі.

Зважаючи на розвиток Індустрії 4.0, виникають нові виклики для оцінки інтелектуального капіталу на рівні територій. Вплив традиційних показників, що застосовуються у таких підходах, значно зменшується, наближаючись до нульового значення. Більш того, ці фактори у значній мірі стають наслідком рівня економічного розвитку територій, який, як відомо, є залежною змінною від інтелектуального капіталу.

Підходи до оцінки вартості інтелектуального капіталу регіонів в Україні розглядалися в наукових працях українських вчених, таких як О. Бутнік-Сіверський, Г. Калетнік, Л. Курило, О. Яворська, П. Цибульов та інших. Аналізуючи сектор економіки знань та його вплив на макроекономічні показники, вітчизняні дослідники запропонували агент-орієнтовану модель для оцінки інтелектуального капіталу. При цьому для оцінки на регіональному рівні вони використовували три основні показники: чисельність докторів та кандидатів наук, зайнятих у наукових дослідженнях; кількість закладів вищої освіти; а також кількість технічних університетів.

Автори статті дійшли висновку, що показник «кількість закладів вищої освіти» є статистично значущою змінною, яка впливає на обсяг валового регіонального продукту (ВРП). Видається, що підхід до оцінки інтелектуального капіталу з позиції аналізу демографічних та географічних показників не є значущим в умовах цифрової трансформації. Більш того, він потребує обґрунтованої доказової бази у разі його застосування для оцінки потенціалу розвитку інтелектуального капіталу території.

Методи оцінки інтелектуального капіталу, як і на мікрорівні, можна поділити на вартісні та комплексні. Тому розглянемо їх застосування в контексті вітчизняної та зарубіжної практики.

Перша група методів оцінки інтелектуального капіталу включає методи прямої оцінки, які дають змогу отримати чітку вартісну характеристику інтелектуальних ресурсів. На початковому етапі здійснюється оцінка інтелектуального капіталу окремих суб'єктів господарювання або організацій, що функціонують у межах певної території, зокрема, оцінка знань, навичок, досвіду, інноваційного потенціалу працівників та інших активів. Після цього ці індивідуальні оцінки агрегуються, що дозволяє сформувати загальну вартість інтелектуального капіталу на рівні території чи галузі.

Одним із таких методів є підхід, описаний у науковій роботі [1], що пропонує визначення інтелектуального капіталу за допомогою динамічної вартісної моделі, яка зокрема враховує оцінку працівників як ключових елементів інтелектуального капіталу. Цей підхід дозволяє детально врахувати зміни у вартості інтелектуального капіталу в часі, що є важливим для стратегічного планування та ефективного управління знаннями та людським потенціалом на рівні підприємства або територіальної громади. Згідно з цією моделлю, інтелектуальний капітал визначається як сума ринкової вартості компетенцій працівника та інвестицій у нього, за вирахуванням витрат на його адаптацію.

Методика «Вартість цінності» (The Value Explorer), розроблена міжнародною мережею компаній Klynveld Peat Marwick Goerdeler (KPMG), також дозволяє здійснити вартісну оцінку інтелектуального капіталу території. Оцінка вартості ґрунтується на п'яти групах нематеріальних активів: (1) активи та ресурси, (2) навички та неявні знання, (3) організаційна культура, (4) технології та явні знання, (5) основні та управлінські процеси. Для кожної з цих категорій організація формує список ключових компетенцій. Вартісна оцінка інтелектуального капіталу визначається шляхом розподілу частини прогнозованого прибутку між виділеними ключовими компетенціями. Для застосування цієї методики на рівні регіону необхідно або адаптувати її, виділивши специфічні компоненти інтелектуального капіталу регіону, або ж оцінити його як суму ринкової вартості інтелектуального капіталу організацій, що функціонують на даній території.

Переважає більшість методик оцінки інтелектуального капіталу регіону відноситься до другої групи, що базується на розрахунку специфічних показників. У ряді досліджень пропонуються методики розрахунку інтегральних показників інтелектуального капіталу регіону [4].

Для оцінки розвитку інтелектуальної складової економіки Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) розробив Індекс економіки знань (Knowledge Economy Index, KEI) [5]. Цей індекс розраховується на основі показників, які об'єднані в чотири основні групи: інфраструктура інноваційної діяльності, компетенції в області інновацій, інноваційна система та цифрова інфраструктура. Кожна з цих груп відіграє ключову роль у розвитку інтелектуального капіталу регіону або країни.

Виділені в рамках методології групи показників є тісно пов'язаними з триадною структурою інтелектуального капіталу, яка включає людський, структурний та клієнтський капітали (рисунк 1).

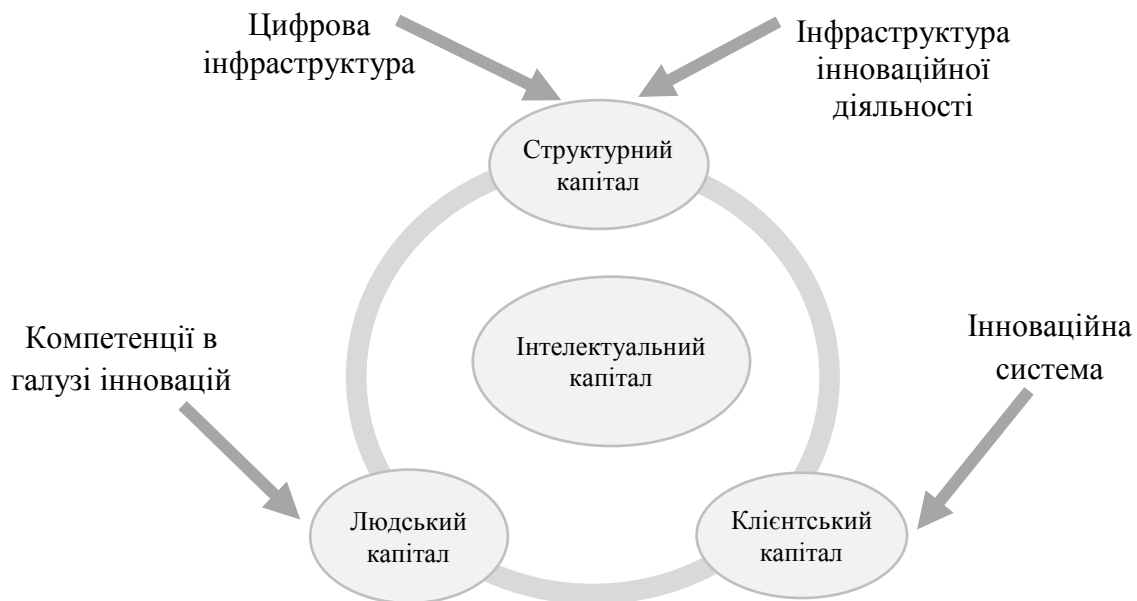


Рисунок 1 - Співвідношення груп показників «Індексу економіки знань» (Knowledge Economic Index) з триадною структурою інтелектуального капіталу

Джерело: складено авторами

Зокрема:

- Інфраструктура інноваційної діяльності відображає складову структурного капіталу, який включає наявність технологічної та організаційної інфраструктури для впровадження інновацій;
- Компетенції в області інновацій відповідають за людський капітал, оскільки передбачають рівень кваліфікації та здатність працівників до інноваційної діяльності;
- Інноваційна система є важливим елементом структурного капіталу, що забезпечує координацію і взаємодію між різними інститутами і суб'єктами, які сприяють розвитку інновацій.

Цифрова інфраструктура є ключовою складовою структурного капіталу, оскільки вона забезпечує підтримку технологічних та інформаційних процесів, необхідних для ефективного розвитку інтелектуального капіталу на всіх рівнях економіки. У цьому контексті, як було зазначено, індекс економіки

знань, запропонований Європейським банком реконструкції та розвитку (ЄБРР), виступає потужним інструментом для комплексної оцінки стану інтелектуального капіталу на національному та регіональному рівнях. Він надає важливу інформацію, яка сприяє формуванню обґрунтованих стратегічних рішень для подальшого розвитку інтелектуальної складової економіки, зокрема у контексті інноваційних і цифрових перетворень.

Часто оцінка інтелектуального капіталу території пов'язується з показниками стану та потенціалу інноваційного розвитку. Відомо, що інтелектуальний капітал є важливим індикатором розвитку інноваційного потенціалу регіону. Дійсно, інтелектуальна складова є основним рушійним фактором для стимулювання інновацій та технологічних досягнень. Однак важливо зазначити, що інновації, у свою чергу, не тільки сприяють розвитку інтелектуального капіталу, а й стимулюють вдосконалення інших складових економічної системи, таких як освіта, інфраструктура та інституційні структури. У свою чергу, інновації в цих сферах сприяють підвищенню якості людського потенціалу, надаючи йому нові можливості для розвитку та адаптації до вимог сучасної економіки. Таким чином, можна говорити про взаємопов'язану природу цих двох компонентів, де інтелектуальний капітал є як фактором розвитку інновацій, так і наслідком інноваційних перетворень у соціально-економічній системі.

Показники інноваційної діяльності регіону також активно використовуються при оцінці інтелектуального капіталу території, що дозволяє визначити не лише поточний стан, а й потенціал для його подальшого розвитку. У зв'язку з цим можна виокремити два основних напрямки залежності оцінки інтелектуального капіталу: безпосередньо від інноваційних досягнень регіону та від потенціалу для їх подальшого розвитку, що наочно ілюструється на рисунку 2.

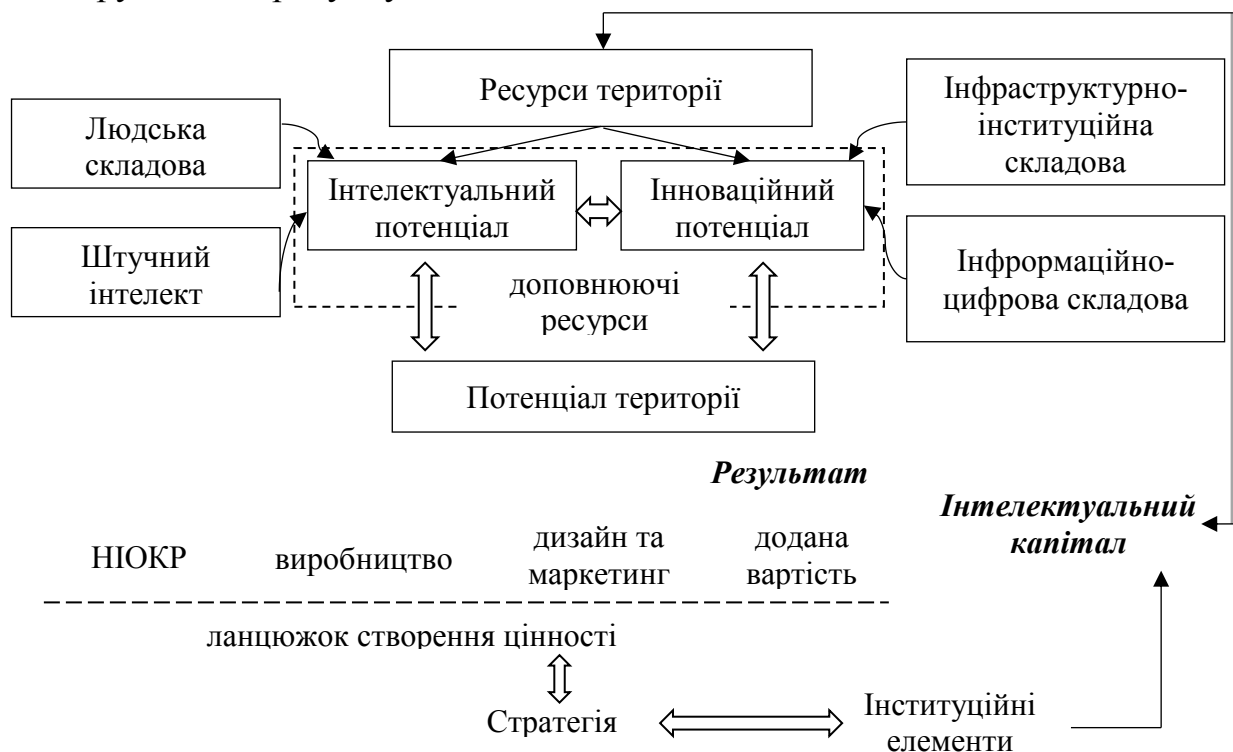


Рисунок 2 - Інтелектуальний та інноваційний капітал як основа створення доданої вартості (складено авторами)

Джерело: складено авторами

Проведений аналіз існуючих підходів і методів оцінювання інтелектуального капіталу на мезо- та макрорівнях дозволив сформулювати основні положення авторського підходу до його оцінки. Зокрема, визначено, що процес оцінювання має базуватися на використанні офіційної фінансової та статистичної звітності як достовірного джерела даних. На основі цього запропоновано розробити комплексну систему показників, яка забезпечить можливість оцінки кожної зі структурних компонент інтелектуального капіталу: людського, організаційного та ринкового.

На мезо- та макрорівнях компоненти інтелектуального капіталу слід розглядати як ключові фактори соціально-економічного розвитку. Їх взаємодія має враховувати принципи системного підходу, що дозволяє отримати синергетичний ефект. Включення цього ефекту до методики оцінки є необхідною умовою для точного відображення ролі інтелектуального капіталу в розвитку окремих секторів економіки та національного господарства в цілому.

Важливим напрямом удосконалення методики оцінки є врахування сучасних трансформаційних процесів, зокрема цифровізації економіки. Для цього запропоновано включити до системи оцінки показники, що відображають стан штучної компоненти інтелектуального капіталу, яка формується завдяки впровадженню цифрових технологій, автоматизації бізнес-процесів та розвитку інноваційної інфраструктури.

У контексті ринкового середовища доцільно здійснювати ґрунтовний аналіз інфраструктурно-інституційної та інформаційно-цифрової складових, які є важливими чинниками формування й розвитку інтелектуального капіталу. Інфраструктурно-інституційна складова забезпечує створення сприятливого середовища для накопичення та використання інтелектуального капіталу, включаючи розвинену освітню, науково-дослідну та інноваційну базу. Водночас інформаційно-цифрова складова сприяє підвищенню ефективності використання інтелектуальних ресурсів через доступ до цифрових платформ, баз даних, систем управління знаннями та інших технологічних рішень.

Отже, розробка методики оцінки інтелектуального капіталу на мезо- та макрорівнях вимагає системного підходу, що враховує як внутрішні компоненти капіталу, так і зовнішні умови, у тому числі вплив ринкового середовища та рівень цифровізації економіки. Це забезпечить комплексний підхід до оцінки та сприятиме формуванню ефективної стратегії управління інтелектуальним капіталом.

Висновки. У межах дослідження сформульовано гіпотезу про відмінність структури інтелектуального капіталу залежно від рівня його розгляду. Зокрема, на мікрорівні інтелектуальний капітал здебільшого сприймається як актив, що безпосередньо впливає на операційну діяльність і

фінансові результати підприємств. Водночас на мезо- та макrorівнях інтелектуальний капітал виконує роль стратегічного ресурсу, який визначає конкурентоспроможність, інноваційний потенціал і довгострокову стійкість розвитку регіональних та національних економік.

Ураховуючи виявлені особливості, доцільно доповнити структуру інтелектуального капіталу на мезо- та макrorівнях творчим (науково-освітнім) капіталом, що відображає потенціал у сфері генерації, передачі та застосування знань. Включення цього компонента дозволяє забезпечити комплексний підхід до оцінювання інтелектуального капіталу, підкреслюючи його значення для інноваційного розвитку та інтеграції нових технологій у соціально-економічну систему.

Авторами обґрунтовано, що процес оцінки інтелектуального капіталу на мезо- та макrorівнях має базуватися на розробці системи показників, які дозволяють оцінити кожен структурний компонент інтелектуального капіталу: людський, організаційний, ринковий та творчий капітали. Важливим аспектом є врахування взаємодії цих компонентів, яка забезпечує виникнення ефекту синергії. Цей ефект сприяє підвищенню загальної вартості інтелектуального капіталу, розширюючи його вплив на розвиток економічної системи.

Додатково встановлено, що на формування та вартість інтелектуального капіталу суттєво впливають фактори ринкового середовища, які згруповано у дві основні категорії:

Інфраструктурно-інституційна складова, яка включає освітню, науково-дослідну, інноваційну та інституційну інфраструктуру, що забезпечує умови для накопичення та використання інтелектуального капіталу.

Інформаційно-цифрова складова, яка відображає рівень цифровізації економіки, доступ до цифрових платформ, систем управління знаннями та технологій, що сприяють ефективному використанню інтелектуальних ресурсів.

Таким чином, розробка методологічного інструментарію для оцінки інтелектуального капіталу має враховувати не лише його внутрішню структуру, але й зовнішні фактори, що впливають на його формування, використання та вартість. Це забезпечить створення ефективних стратегій управління інтелектуальним капіталом на різних рівнях економічної системи.

Література:

1. Бережницька У. Б., Горда М. В. Інтелектуальний потенціал інституцій інфраструктури підтримки підприємництва. Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку. 2019. Т. 1, № 1. С. 75–83.
2. Бутнік-Сіверський О.Б., Красовська А.Г. Теоретичні засади інтелектуальної інноваційної діяльності на підприємстві. *Економіка України*. 2004. № 12. С. 31-37.
3. Дергалюк Б. В. Роль інтелектуального капіталу для здійснення структурної модернізації регіональної економіки. Інвестиції: практика та досвід. 2020. № 5–6. С. 17–20. DOI: 10.32702/2306-6814.2020.5-6.17.
4. Kaletnik G., Lutkovska S. Innovative Environmental Strategy for Sustainable Development. *European Journal of Sustainable Development*. 2020. P. 9, № 2. P. 89-98.

5. Курило Л.І. Інтелектуальний капітал аграрної сфери у формуванні інноваційної моделі розвитку. Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету. *Економічні науки*. 2013. № 2(6). С. 234–245. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znptdau_2013_2%286%29_28. (дата звернення: 01.01.2025)
6. Пермінова С.О. Інтелектуальний потенціал стратегії інноваційного розвитку сучасної організації. *Ефективна економіка*. 2017. №5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5579> (дата звернення: 08.01.2025).
7. Яворська О. Г. Управління інтелектуальним капіталом підприємств туристичної інфраструктури: теорія, методологія, практика : монографія / О. Г. Яворська. – Чернігів : НУ «Чернігівська політехніка», 2020. – 338 с. URL: https://ir.stu.cn.ua/bitstream/handle/123456789/21829/Яворська_моногр_печать.pdf (дата звернення: 14.01.2025).

References:

1. Berezhnyska, U. B., & Horda, M. V. (2019). Intellectualnyi potentsial instytuttsii infrastruktury pidtrymky pidpryemnytstva [Intellectual potential of institutions supporting entrepreneurship infrastructure]. *Menedzhment ta pidpryemnytstvo v Ukraini: etapy stanovlennia ta problemy rozvytku - Management and Entrepreneurship in Ukraine: Stages of Formation and Problems of Development*, 1(1), 75–83 [in Ukrainian].
2. Butnik-Siverskyi O.B., Krasovska A.H. (2004). Teoretychni zasady intelektualnoi innovatsiinoi diialnosti na pidpryemstvi [Theoretical principles of intellectual innovation activity at the enterprise]. *Ekonomika Ukrainy - Ukraine economy*. 12, 31-37 [in Ukrainian].
3. Dergaliuk, B. V. (2020). Rol intelektualnogo kapitalu dlia zdiisnennia strukturnoi modernizatsii rehionalnoi ekonomiky [The role of intellectual capital in implementing structural modernization of the regional economy]. *Investysii: praktyka ta dosvid - Investments: Practice and Experience*, (5–6), 17–20. <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2020.5-6.17> [in Ukrainian].
4. Kaletnik, G., Lutkovska, S. (2020). Innovative Environmental Strategy for Sustainable Development. *European Journal of Sustainable Development*. Part. 9, 2. 89-98.
5. Kurylo, L. I. (2013). Intelektualnyi kapital ahrarnoi sfery u formuvanni innovatsiinoi modeli rozvytku [Intellectual capital of the agrarian sector in forming an innovative development model]. *Zbirnyk naukovykh prats Tavriiskoho derzhavnoho ahrotekhnolohichnoho universytetu. Ekonomichni nauky - Collection of Scientific Works of Tavria State Agrotechnological University. Economic Sciences*, (2(6)), 234–245. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/znptdau_2013_2%286%29_28 (accessed January 1, 2025) [in Ukrainian].
6. Perminova, S. O. (2017). Intelektualnyi potentsial v stratehii innovatsiinoho rozvytku suchasnoi orhanizatsii [Intellectual potential in the strategy of innovative development of a modern organization]. *Efektivna ekonomika - Effective Economy*, (5). Retrieved from <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5579> (accessed January 8, 2025) [in Ukrainian].
7. Yavorska, O. H. (2020). Upravlinnia intelektualnym kapitalom pidpryemstv turystychnoi infrastruktury: teoriia, metodolohiia, praktyka [Management of intellectual capital of tourism infrastructure enterprises: theory, methodology, practice]. Monograph. Chernihiv: NU «Chernihivska Politekhnikha», 338 p. Retrieved from https://ir.stu.cn.ua/bitstream/handle/123456789/21829/Яворська_моногр_печать.pdf (accessed January 14, 2025) [in Ukrainian].